

BATIDA JOSEPH SCHACT'A YÖNELİK TEPKİLER-I***Çev. Mehmet DİLEK****

Batılılar ve reformcu Müslümanlar, yüz yılı aşkın bir süredir, yapısı ve tarihsel katılığından dolayı şeriatın büyük bir bölümünün modern toplum için geçerli olmadığını kabul etmiştir.¹ Bunun fark edilmesi bin yıl içerisinde en önemli islami reform çağını doğurmuştur. İslam İmparatorluğu, kamu politikası gerekli kıldığında sık sık şeriatı görmezlikten gelmesine rağmen, yeni gelişmeler iki açıdan yaralayıcı olmuştur. *Birincisi*, politik reformların, islami rejimlerin geçmişteki tecrübelerinden daha geniş bir alana yayılmasıdır. *İkincisi*, reformun temellerini, yabancı hukuk kaynağının teşkil etmesidir. Bu değişimler yavaş yavaş olmaya başladı, fakat 20. yüzyılın ilk yarısında büyük bir yabancı hukuk ithali olmuştur.² Elbetteki reformlar tepkisiz kalmadı. İslam dünyasında bazı guruplar yasal hiyerarşide İslam hukukunu hak ettiği yere koydurmak için çaba sarf ettiler. Bu gurupların bazıları modern rejimlerin meşruiyetine karşı bir tehdit oluşturmaktadır.

Pek çok Müslüman aydın, modern kodların ithalinden rahatsızdılar. Bundan daha fazlası da gelecekti. Batı hukuk trendiyle çevrelenmiş olan bazı Müslümanlar, kendi prensipleriyle çelişmeyle karşı karşıya kaldılar. Diğer

* Bu çeviri, David F. Forte'nin *STUDIES IN ISLAMIC LAW* adlı eserin III. Bölümündeki (The Shari'a Classical Applications) JOSEPH SCHACT VE SUNNET kısmının tercümesidir. Tercümenin bu kısmı 34-65 sayfaları arasında olan yerdir. Bu sebeple BATIDA JOSEPH SCHACT'A YÖNELİK TEPKİLERİ-olarak başlık koyduk. İSLAM ALİMLERİNİN JOSEPH SCHACT'A YÖNELİK TEPKİLERİ(64-71) kısmını da sonraki sayılarda yayınlamayı düşünmekteyiz.

** Arş. Gör. Dr., Harran Ün. İlahiyat Fak. Hadis Anabilim Dalı, mdilek25@hotmail.com

1 Seymour Vesey- Fitzgerald, *Muhammadan Law* 8 (1931); P. Nicholas Klourides, *Traditionalism and Modernism in Islamic Law: A Review*, 11 *Colum. J. Transnat'l L.* 491, 497-505 (1972)

2 Genel olarak Bkz. Joseph Schacht, *Islamic Religious Law*, in *The Legacy Of Islam* 393 (J. Schacht ve C. Bosworth eds. 1974) (Bundan sonra *Islamic Religious Law* şeklinde ifade edilecektir); James Anderson, *Law Reform in The Muslim World* (1976) (Bundan sonra *Law Reform* olarak ifade edilecektir); David Bonderman, *Modernization an Changing Perceptions in Islamic Law*, 81 *Harv. L. Rev.* 1169, 1177-89 (1968).

Müslüman entellektüeller ise bu durumu İslamı yeniden canlandırma için bir fırsat olarak değerlendirdiler.

Şeriatın geleneksel temellerinden bir tanesine zarar veren bir analiz bir akademik yazarın kaleminden çıktı. 1950'lerde ve 1960' larda JOSEPH SCHAHT hadislerle ilgili araştırmalarını yayınladı.¹ 1969'da ölümüne kadar Schacht, araştırma neticelerinin, İgnaz Goldziher'in orijinal hipotezleri ile çağdaşı olan Brunsching'in bağımsız incelemelerini desteklediğini savunmuştur. Goldziher'in görüşleri büyük oranda göz ardı edilirken Şchact - *Brunsching*² *değil*- bu tarihsel revizyonun doğru yazarı olarak kabul edilmiştir. Eğer Schacht'ın görüşleri doğru ise şeriatın temelden tekrar düşünülmesi imkânı doğmaktadır.

İSLAM HUKUKUNUN KLASİK TEORİSİ

Şeriatın (İslam Hukuku'nun) geleneksel gelişimine biraz daha yakından göz atalım. Klasik görüşe göre, İslam hukukunun temel kaynaklarının orijini ilahidir. Hukuk, [Hz*].Muhammed'den işitilen mesajların günümüz inananın günlük hayatına taşıyan bir araçtır.³ Hukuk, Müslüman ve İslam toplumunu düzenleyen ilahi yasadın metinsel veya analitik olarak çıkarılan tüm prensipleri ihtiva etmektedir. İslam hukukunun dört ana kaynağından⁴ -[Kur'an, sünnet(peygamberin uygulaması), icma (toplumsal uzlaşma), kıyas(analitik dedüksiyon)] - Kur'an ve sünnet, İslam hukuk yapısının ana temelini oluşturmaktadır.⁵ Kur'an ve sünnet, inşa edilen şeriat binasının ana temel ikiz taşıdır. Kıyas ve icma hukukun pozitif prensiplerinin bel kemiğidir. Fakat her ikisi de Kur'an'ın ve sünnetin esasları üzerine bina edilmekte olup, bu iki temele aykırı hüküm

1 Joseph Schacht, An Introduction To Islamic Law (1964) [Bundan sonra Introduction diye ifade edilecektir]; Joseph Schacht, The Origins Of Muhammadan Jurisprudence (1950) [Bundan sonra Origins olarak ifade edilecektir]; Islamic Religious Law, supra note 2; Joseph Schacht, Modernism and Traditionalism in a History of Islamic Law, 1 Middle East Stud. 388 (1965) [Bundan sonra Modernism and Traditionalism diye ifade edilecektir]; Joseph Schacht, Pre-Islamic Background and the Early Development of Jurisprudence, in 1 Law in the Middle East 28 (M. Khadduri & H. Liebesny eds. 1955) [Bundan sonra Pre-Islamic Background olarak ifade edilecektir] ; Joseph Schacht, Foreign Element in Ancient Islamic Law, 32 J. Comp. Leg. & Int'l L., ser., 9(Bölüm III & IV, 1950) [Bundan sonra Foreign Elements olarak ifade edilecektir].

2 Modernism and Tradionalism, Supra note 3, at 388. Goldziher'in hadisler hakkındaki teorileri için bkz. 2 Ignaz Goldziher, Muslim Studies 17-251 (1966)

* Bütün saygı ifadeleri tarafımızdan konulmuştur. (mütercim)

3 Bkz. Noel Coulson, Conflicts and Tensions in Islamic Jurisprudence 4 (1969) [Conflicts and Tensions olarak kısaltılacaktır]. Genel olarak bkz. S. Mahmassani, The Philosoph of Jurisprudence in Islam [Falsafat Al-Tashri Fi Al-Islam] 5 (1961)

4 Bu tartışma Ehl-i sünnetin kabullendiği doktrinlere hasredilmiştir.

5 Hamilton Gibb, Mohammedanism: An Hitorial Survey, 61-63 (2th ed., 1970)

üretemez.

Bütün Müslümanlar, Kur'an'ı ilk ve direk olarak ilahi hukukun kaynağı olarak kabul ederler. Bununla birlikte Kur'an (sadece) bir hukuk kodu değildir. Kur'an'ın hukuki muhtevası nisbi olarak azdır. Hemen hemen 6300 âyetten sadece 600 tanesi hukuk konularıyla ilgilidir. Bütünüyle Kur'an'da 240 civarında hukuki emir vardır.¹

Klasik sünni anlayış, “*ana kitap*” olarak bilinip göklerdeki bir kitapta Allah'la birlikte bulunan Arapça yazılıp ezeli olan ilahi hukuku temsil ettiğini ileri sürerler.² Problemler arttıkça bu ana *kitabın* bölümleri peygambere vahy edilmiştir. Bir çok sünni alim, Kur'an'ın hukuki emirlerinin tamamen ilahi olduğu ve daha önceki yasal geleneklerle bir ilgisinin olmadığı inancına sahiptirler.³ Ancak [[Hz.]Muhammed'in **İslam** öncesi Arap geleneğini reforme etmeye teşebbüs ettiği Kur'an'ın muhtevasından anlaşılmaktadır. Gerçekte İslam öncesi Arap gelenekleri, Kur'an'ın ahlaki ve hukuki yapısını geliştirdiği bir levhadır.⁴ İlahi kaynaklı *ana kitabın* büyük oranda manevi karakterde emirler ihtiva etmesi ilginç görünmesine rağmen, pek çok Müslüman hukukşinas, İslam öncesi Arap hukukunu Kur'an'ın yasal hukukunun bir parçası olarak kabul etmektedir.⁵

Hukukun ikinci temel kaynağı peygamberin sünnetidir. İslam öncesi Arap terimi olarak sünnet, “toplumun geleneği” anlamındadır. Sünnet kavramı, peygamberle ilişkili olarak, Müslümanların, peygamberin yaptıklarını, söylediklerini ve onay verdiği pratikleri takip etme zorunluluğu anlamındadır.⁶ Çünkü Allah, [Hz.]Muhammedi elçisi olarak seçtiğinden dolayı Müslümanlar,

1 Noel Coulson, A History of Islamic Law, 12 (1964) [History olarak kısaltılacaktır]; Louis Milliot, Introduction A L' Etudo Du Droit Muselman 106 (1953); Said Ramadan, Islamic Law; Its Scope and Equity, 33(1961)

2 Majid Khadduri, Nature of Sources of Islamic Law, 22 GEO. WASH. L. REV. 3,6 (1953); ISLAMIC LAW. Supra note 2,at 11.

3 SAID HASSAN,THE RECONSTRUCTION OF LEGAL THOUGHT IN ISLAM 21 (1974). Bu görüş, şia tarafından savunulmaktadır. LAW REFORM, supra note, 2. at 10; J. Robson, Tradition, The Second Foundation of Islam, 49 MUSLIM WORLD 22,25-26 (1951)

4 ABDUR RAHIM, THE PRINCIPLES OF MUHAMMADAN JURISPRUDENCE ACCORDING TO THE HANAFI, MALIKI, SAFPI AND HANBALI SCHOOLS 1(1963)

5 AZIZ AHMED, ISLAMIC LAW IN THEORY AND PRACTISE 2 (1956); LAW REFORM, supra note 2, at 10.

6 Bunlar kavli, fiili, takriri sünnet olarak bilinmektedir. S. MAHMASSANI, supra note 3, at 71; AZIZ AHMAD, supra note 12, at 29; See M. H. QUERSHI, ISLAMIC JURISPRUDENCE 40(1970); AQIL AHMAD, A TEXT BOOK OF MOHAMMADAN LAW 15 (4th rev. Ed.1966)

peygamberin sünnetini dolaylı vahiy kabul ederler.¹

Klasik İslam doktrini, h. 632 de vefatını takib eden ilk 10 yılda [Hz.]Peygamberin yaptıklarını bilen ashap ve takipçileri tarafından sünnetin takip edildiği kanaatindedir. [Hz.]Peygamber'in örneklerinden çok azı kaydedilmiştir.² Bununla birlikte hicri ilk asrın sonuna doğru [Hz.]Peygamberin söylediği, yaptığı, yapılmasına izin verdiği şeylerin kaydedilmesi gerekli oldu. Bu kayıtlar “[Hz.] Peygamberin hadisleri(hadis/ehadis)” olarak isimlendirildi. Sonuçta hadisler, [Hz.]Peygamber'in sünnetinin ne olduğunu bildiren en güvenilir kaynaklar oldu.³

Hicri II. yüzyılın ortalarına doğru hadis koleksiyonları ortaya çıkmaya başladı. İlk derleme eserler çok az hadis ihtiva etmekte idi. Örneğin hicri 130-140 arasında derlenen Malik'in Muvatta'ı [Hz.]Peygamber'e ulaşan aşağı yukarı 600 hadis ihtiva etmekte idi. Tam tersine yaklaşık hicri ikinci asrın sonuna doğru Ahmed b. Hanbel tarafından telif edilen daha sonraki bir eser 50.000 hadis ihtiva etmektedir. Hadisler, en son rivayet eden birinciye yerleştirilerek onun aldığı kaynak onu takip eder, onun kaynağının kaynağı ve en son [Hz.]Peygamber'e ulaşan bir senetle yazılmıştır. İsnad diye isimlendirilen bu zincir güvenilir olma testi haline gelmiştir.⁴

Uydurma hadislerin hızlı bir artışıyla yüz yüze kalan Müslüman hukukçular özel bir bilim dalı geliştirdiler: “*Cerb ve Tadil ilmi*”. Hadis ilmi, İslami eğitimin en yüksek ilmi haline geldi.⁵ Hukukçular bazı kriterlerle, sahih olanları uydurma uydurma olanlardan ayırt etmeği umdular. Çünkü O, İslam fıkının merkezinde ve öyle olmaya da devam edecektir ki, güvenilir olmak sadece inanç ve iman meselesi değil ayrıca bir insan soruşturması ve doğrulamasıdır. Sahih rivayetler zımnen vahiy kabul edilmelidir. Fakat hadislerin tashih süreci tamamiyle

1 GEORGES-HENRI BOUSQUET & JOSEPH SCHACHT, SELECTED WORKS OF C.SNOUK HURGRONJE, 269 (1957); AZIZ AHMAD, supra note 12, at 29; M. QUERSHI, supra note 13, at 12.

2 Burada birbirleriyle çelişen rivayetler vardır. Bir rivayet, [Hz.]Peygamberin Kur'an'ın kelimeleri ile karışmaması için hadisleri yazmayı yasakladığını bildirmektedir. Bkz. S. MAHMASSANI, supra note 3, at 71. Diğer rivayet sahabilerin gerçekten bazı hadisleri yakırdığını bize göstermektedir. S. YAQUB SHAH, ISLAMIC JURISPRUDENCE IN THE LIGHT OF THE QURAN AND THE SUNNAH, 18,20 (1971). Diğer bir iddiaya göre 250 den fazla hadis bizzat [Hz.]Peygamberin huzurunda yazılmıştır.Bkz. ALFRED QUILLAUME, THE TRADITIONS OF ISLAM 16 et seq.(1924)

3 PHILLIP HITTI, A WAY OF LIFE 42 (1970) [İSLAM olarak kısaltılacaktır] . Bkz. AHMAD HASSAN, THE EARLY DEVELOPMENT OF ISLAMIC JURISPRUDENCE 49 (1970).

4 M. QURESHI, supra note 13, at 45

5 H.GIBB, MOHAMMEDANISM, supra note 7, at 52. PHILLIP HITTI, HISTORY OF THE ARABS, 393 (19 th ed. 1970).

insanidir. Bir kez daha Schacht'ın çalışmalarına döndüğümüzde bu bilimsel doktrinin esas noktayı teşkil ettiğini görürüz.

Müslüman hadis alimleri, ravilerin güvenilir ve dindar olduklarından emin olmak için onların hayatlarını araştırdılar. Rivayetin [Hz.]Peygamber'e ulaşım ulaşmadığını veya arada bir boşluk olup olmadığını kontrol ettiler. Paralel isnadlarla hadisler aradılar. Sonuçta hadis alimleri, farklı hadislerin kuvvetinin belirlenebileceği bazı tasnifler geliştirdiler. Tüm sünni hukuk ekolleri, sahih hadisi bağlayıcı olarak kabul ederler. Fakat onlar hangi isnadın yeterince sahih olduğunda görüşleri farklıdır.¹

III. hicri asra gelindiğinde son güvenilir eserler tamamlanmıştı. Bu altı koleksiyon: Buhari, Müslim, Ebu Davud, Nesai, Tirmizi, İbn Mace'dir. Buhari'nin üçbinden az hadis seçebilmek ve tasnif edebilmek için 200.000 in üzerinde hadisi gözden geçirdiği rivayet edilmektedir. Hala sahih kabul edilen hadisler büyük bir oran teşkil etmektedir. Bu hadislerden, İslam hukuk prensiplerinin büyük bir bölümü yorum metodu olan kıyas ve icma ile çıkarılmaktadır.²

Yukarıda not edildiği gibi kıyas, İslam hukukunun üçüncü kaynağıdır. Kıyas yeni çıkan bir durumu bir önceki kurala uyarlayarak yapılan bir analogi metodudur. Kıyas, tüm ileri hukuk sistemlerinde yaygın olan bir hukuk muhakemesi çeşididir. Kıyasla ulaşılan hüküm, Kur'an ve sünnetin bir emrine aykırı olmamasına rağmen yeni problemlere çözüm üretmenin en esnek metodunu sağlamaktadır.

Öte yandan İcma, islam hukukunun gelişimini sınırlamıştır. İcma ya da alimlerin uzlaşması çok yüksek ve muhtemelen kontrol otoritesidir. Fakat ekoller arasında icma için gerekli olan uzlaşmanın sınırı ve ortaya çıkan prensibin sürekliliği hakkında görüş ayrılığı vardır. Müslümanlar, icmanın özel bir ekolün alimlerinin arasında veya hukukçular veya daha önceki dönem

1 Hukuk açısından hadis sınıflandırması iki guruba ayrılmaktadır. Emredici kurala sahip olan hadisler, nedbi kuralların çıkarıldığı hadisler. İsnadında bir çok sahabe bulunan hadislere mütevatir, birkaç sahabe olana meşhur denir. İsnadına çok az sahabe bulunana da ahad hadis denir. Hadisler isnadda kopukluk yoksa muttasıl, isnadda boşluk varsa munkatı denir. Hadisin sahih olması için şu testleri aşması gerekir. 1.Hadis üç klasik dönemde de bulunmalı, sahabe, tabiin ve etbau'tabiin. 2. Ravi müslüman, akıllı, sika, mümeyyiz, zabit, mürüvvet sahibi olması gerekir. 3. Fakihlerin fakih olmayanlara rivayeti gibi meşhur kişilerin rivayetleri tercih nedenidir. 4.Rivayet, Kur'an, sünnet ve sahabe uygulamaları ile uygun olmalıdır. 5.Hadis makul olmalı 6.Uydurma olmamalıdır. M.Qureshi, supra note 13, at 42,43. Bu testlerin tamamı uygulandıktan sonra hadislerin son sınıflandırılması sahih,hasen,zayıf guruplarına bölünmektedir. H.GIBB, MOHAMMEDANISM, supra note 7, at 54; Aynı zamanda Bkz, J.Robson, Tradition: Investigation and Classification, 49 MUSLIM WORLD 98(1951)

2 H.GIBB, MOHAMMEDANISM, supra note 7, at 54.

hukukçuları veya sahabe veya genel olarak alimler veya tüm Müslüman toplumu arasında olması gerektiği şeklinde farklı görüşlere sahiptirler. Geçerli olabilmesi için icmanın fikir birliğinin gerekli olup olmadığı ve ilgililerinin tümünün sözlü onaylarının gerekli olup olmadığı da ayrıca tartışmalıdır.¹

İcmanın önemli bir noktası şudur. Bir kere icma oldu mu artık o kural hakkında tartışmanın olamayacağıdır. Bundan dolayı m.10. yüzyıla geldiğinde büyük hukuk düşünürleri, İslam hukukunun ana kuralları üzerinde anlaşmışlardır ve daha fazla hukuki spekülasyona artık izin verilmeyecektir. Bu icma anlayışı, İslam hukukunun daha sonraki gelişmesinde en büyük engel teşkil etmiştir.²

Hatta icma, [Hz.] Peygamberin hadislerinin sıhhati için tekilci bakış açısıyla özel bir metot olarak kullanılmış bizzat kendi sınırını aşmıştır. Bu görüşe göre; bir neslin hukukçuları bir konuda karar kılmışlarsa, onların hükmü değiştirilemez kabul edilmektedir. Bu sebeple büyük eserlerde bulunan hadislerin bir çoğunun sahih hadisleri temsil ettiği konusunda ekoller arasında genel bir kabul vardır. Bu icma anlayışının otoritesi bir hadisten gelmektedir: “Benim ümmetim asla hatada birleşmez.” Bu muhakeme bir teselsüldür. Şayet araştırma hadislerin sahihliği üzerine bir şüphe oluştursa, bu icma anlayışı aynı şekilde otoritesini kaybedecektir. Gerçekte Şchacht, icmanın roma hukuk geleneğinde bulunan (*opinio predentium*)³ dan alındığını söylemiştir.

Klasik islam hukukuna göre, şeriatın temellerinin tarihi bir gelişimi yoktur. Hukuk, Allah tarafından [Hz.]Peygamber’e Kuran ve sünnette verilen vahiy orijindir. Peygamberin vefatında ana prensipler bilinmekteydi. Daha sonra hiçbir şey eklenmedi. İslam hukukunun yaptığı şeylerin tamamı daha önce

1 Genel olarak bkz. KEMAL FARUKİ, ISLAMIC JURISPRUDENCE 68 (1962); DINSHAH MULLA & MHIDAHJATULLAH, PRINCIPLES OF MAHOMEDAN LAW xxii (16th ed.1968); AQIL AHMAD, supra note 13, at 17; AZIZ AHMAD, supra note, 12, at 43.

2 H.GIBB, MOHAMMEDANISM, supra note 7, at 66. Modern Müslüman reformcular icmayı büyük engellerden biri sayarlar. HAMILTON GİBB, MODERN TRENDS IN ISLAM 13 (1947) [MODERN TRENDS olarak kısaltılacaktır]

3 PHILLIP HITTİ. HISTORY OF THE ARABS 399(10 th ed. 1970); ISLAMIC LAW, supra note 2, at 13-14; HISTORY, supra note 8, AT 72; GOLDZİHER, supra note 4, at 88; bkz. LAW REFORM, supra note , 2, at 6 n. 7; INTRODUCTION, supra note 3, at 20. İslam hukukunun farklı ekoller tarafından tanınan ferî kaynakları vardır. Onlar, Hanefilere özgü istihsan; diğer kaynaklar tarafından yeterli bir şekilde kapsanmayan problemlere adil çözüm üretmek için adaletin uygulanmasıdır. Gerçekte istihsan daha önceki öncül kurallardan uzaklaşmaya izin verir. Maliki ekolün meşhur prensibi istislah halk yararı için yeni kurallar oluşturmasına izin verir. Bu tür kurallar, yalnızca Kur’an ve sünnetin olaya uygulanması için kesin bir ifadesinin bulunmadığında bu kurallara izin verilmiştir. Örf yada yerel adet bazı bölgelerde ve islam hukukunun açık bıraktığı bazı hukuk kurallarında uygulanabilir. İstidlal, kıyasın keskin kurallarının yeterli olmadığına mantıksal çıkarımların kullanılmasıdır.

verilen ilahi emirlerin otantize edilmesi ve onlarından mantıksal sonuçlarını çıkarmasıdır.

Bundan dolayı peygamberin vefatından sonraki İslam liderliğini ele alan dört halife ([Hz.]Ebübekir, [Hz.]Ömer, [Hz.]Osman, [Hz.]Ali) hukuk problemlerinde Kur'an ve [Hz.] Peygamberin sünnetinden hatırladıklarını uyguladılar. Hicri 40 da [Hz.] Ali'nin vefatını takiben İslam dünyası iç savaflara girdi. Fakat kısa bir dönem içinde Emevi'ler, İslam imparatorluğu liderliğini başarılı bir şekilde kazandılar. İşte bu esnada önce Medine'de Mâlik, sonra Kufe'de Ebu Hanife önderliğinde mevzii hukuk ekolleri gelişmeye başladı.

Kur'an ve sünnetin kendilerinden önceki yeni olaylara uygulanmasında yöresel hukukçular öncelikle rey kullanmışlardır. Fakat rey, farklı ve çelişkili sonuçlara götürdü ve bu nedenle hızlıca kıyas onun yerini aldı. Gerçekte rey ilahi hukukta yenilik türetmekle uygun görülmedi. Kıyas subjektif rey için düzeltici oldu.

Sünneti hatırlamaya yardımcı olması için hukuk ekolleri ilk hadis eserleri telif etmeye başladılar. Birkaç yıl içinde Şafî ve Hanbel'in öğrencileri etrafında iki ekol daha oluştu. Farklılıklarını muhafaza etmelerine rağmen tüm ekoller, dünyevi Emevi'leri reform etmek için bir harekete katıldılar.

Sonunda İslam hukukunu sistematize etmeyi ve uydurma hadis içeriklerini temizlemeyi başardılar. Onların başarıları, ikinci İslam çağının ortalarında Emeviler'in, daha fazla Ortodoks olan Abbasiler tarafından yıkılmaları ve daha sonra 4. asırda son hadis eserlerinin yazılması ile tamamlandı.

SCHACHT'IN TARİHSEL TENKİDİ

JOSEPH SCHACHT şeriatın pek çoğunun kaynaklar da dahil tarihsel bir gelişimin sonucunda olduğunu göstermiştir.¹ Klasik İslam fıkhnın, fıkhî problemleri sırasıyla Kur'an, sünnet, re'y(sonradan reddetti), kıyas, icma sıralamasına göre iddia ederken SCHACHT, İslam hukukunun içeriğinin farklı bir sıralama takip ettiğini iddia etmektedir.

Kısaca net bir ifade ile SCHACHT, Halifeler döneminde ve Emevi imparatorluğunun ilk yıllarında, İslam öncesi gelenekler, Arabistandaki hukuk prensiplerinin büyük bir çoğunluğunu teşkil etmiştir. Bu, Arapların yüzyıllardır yaşadığı geleneksel sünnetidir. Aynı zamanda bölgesel kültür ve Emevilerin yeni fethedilmiş bölgelerdeki yönetim prensipleri sünnetin paralelinde ikinci bir hukuktu. Arabistan'da ve Eyaletlerdeki hukuk yeni oluşan hukuk ekolleri tarafından öncelikle rey fakat çoğunlukla icma ile geliştirilmiş ve

1 Şahtın pozisyonunun aşağıdaki özeti onun şu yazılarından alınmıştır. Note 3 supra.

oluşturulmuştu. Bu ekollerden çıkan doktrinler, ekollerin yaşayan geleneği adıyla üçüncü sünneti oluşturdu.

Ondan hemen sonra mezhepler hukukun büyük bir bölümünü Kur'an'ı referans alarak oluşturmaya başladılar. Sonunda takriben h. 100. yıldan başlayarak hadisler uydurulmaya başlandı. Sonuçta hadisler, İslam öncesi Arap kültürü, uzak eyaletlerin gelenek ve yönetsel hukuk karışımı ve okulların yaşayan geleneğinin yerini alarak yeni ve son bir sünneti oluşturdu. İslam hukuk düşüncesinin birleşimi peygamber hadislerini Kuran'dan sonra ikinci sıraya yükselten Şafi'de gerçekleşti. Bundan dolayı Kur'an (ilk birkaç kanun hariç) ve peygamber hadisleri, İslam hukukunun oluşumunda ilk değil tarihi olarak son sırada idi.

SCHACHT'ın uzlaşılmasını sonucunu, hadislerinin şayet varsa birkaç sahihin dışında sonradan uydurulmuş olduğudur. Gerçekte SCHACHT hadislerin gelişimini İslam hukuk düşüncesinde hukukun ilahi kaynağına bağlı olmayıp yalnızca insan kaynaklı olup uygun görülmeyen, hoşlanılmayan *bidat* kavramıyla isimlendirmiştir.¹

Schacht, bu pozisyonunu daha da geliştirerek Peygamberden sonra mevcut olan "sünnetin" sadece Kur'an'ın belirttiği birkaç değişiklik dışında Peygamber öncesi Arap geleneği ile aynı olduğunu iddia etmiştir. Peygamberin kendisi geleneksel sünnetin birçoğunun değiştirmesi ile ilgilenmedi. Onun ilgilendiği ana alan dini pratiklerin reformasyonu idi. Medine lideri olarak [Hz.]Peygamber, olayların çözümünde eski Arap hakemleri gibi davrandı. Hakem rolünün [Hz.] Peygamber'de farklılaştığını kabul etmektedir. Geleneksel hakemler, hukuku metin olarak uygulamaz daha çok olayları kendilerinin gelenek anlayışlarıyla karara bağlardı.² Öte yandan peygamberin kararlarının öncelik değeri vardır. Fakat peygamber kanun koyuculuk görevini dini vazifeler için sınırlı tutmuştur: "O, üstün yetkisini mevcut hukuk sisteminin içinde değil dışında temellendiriyordu. Onun yetkisi hukuki değil inananlar için dini diğerleri için siyasi idi." Zira [Hz.]peygamberin ana misyonu dinidir. Mevcut gelenek hukukunu değiştirme nedeni sınırlı idi.³ Tahmin edilmelidir ki geleneksel hukuka dayanan kararların normal hakemler tarafından verilmeye devam ettiği farz edilmelidir.

1 ORIGINS, supra note, 3 at 30

2 Hakemler de önceden haber veriyordu. Fakat [Hz.] Muhammed kendisinin yalnızca bir diviner olmadığını fakat büyük bir misyonu olduğunda ısrar etmiştir. INTRODUCTION, supra note, 3, at 10. Buna rağmen vahyi açıklarken hakem tarzında konuşmuştur. MAUDEFROY- DEMOMBYNES, MUSLIM INSTITUTIONS, 62 (1950); H.GIBB, MOHAMMEDANISM, supra note, 7, at 24-25.

3 INTRODUCTION, supra note, 3, at 11.

Müslüman liderler olarak peygamber'den sonra gelen halifeler, bizzat kendileri hakem olmadılar. Bunun yerine Kur'an'dan alınan birkaç değişiklik dışında mevcut Arap geleneğini uygulamaya devam eden hakemler tayin ettiler. Yeni fethedilmiş toprakların yönetimi için Arabistanın yöresel hukukuna genelde dokunmadan yasaları hazırlamak üzere yasa koyucu oldular. Dini gereklilikler ile yasal düzenlemeler arasında fark o kadar açıktı ki hatta Kur'an'ın birkaç yasal emri göz ardı edildi. Örneğin Kurani olarak sakatlama amacı olmayan kırbaçlama, hırsızlık için cezai bir müeyyide olmuştur. Çünkü mukaddes olan şey seküler olandan ayrılmıştı. Fethedilen bölgelerin lokal geleneklerinin o bölgelerin idari yasalarını tamamlayıcı olmasına Müslümanlar karşı çıkmadılar. İlk yıllarda peygamberin sünneti kavramı hem teolojik anlamda- hukuk anlamında değil- hem de Kur'an'da halifelerin bağlayıcı hukuk yapma otoritesini yerleştirmek için kullanılmıştır. Sünnet, [Hz.]Peygamber pozitif hukuk kurallarının kısaltılmış bir versiyonu değildi.

Raşid halifeler dönemi sona erip Emevi'ler saltanatı başlayınca İslam hukukunun gelişmesinde ikinci safha başladı. Yeni fethedilen bölgelerde Emevi hükümdarlar, yönetsel tebliğleri ve problemleri karara bağlamak için kadılar atadılar. Kadılar, yürütmenin bir bölümünü teşkil ediyorlardı ve onların uyguladıkları hukuk Emevi yasaları idi. Burada dahi yasalar vilayetlerin geleneksel hukukunu sürekli dikkate alıyordu. Neticede vilayetlerde sünnet, yönetimin uygulamaları ve kadıların reyleriyle yorumlanmış yerel geleneğin birleşimi oldu.¹

Kadılar sonunda hukukta uzmanlaştılar. Hukuk ekollerini geliştirmeye başlamak için Onlar, tüm imparatorluğun bölgesel merkezlerinde diğer bilim adamları ve dini şahsiyetlere katıldılar. İkinci hicri yüzyılın başlarında ana ekoller Irakta; Kufe ve Basra, Hicazda; Mekke, Medine ve bunların dışında Suriye de merkezleşti. Kufe ve Medine özellikle de Kufe en önemlisi idi. Geleneksel İslam tarihi, [Hz.]Peygamberin hadislerinin ve hatırasının güçlü olması nedeniyle birinci ve en önemli okulun Medine'de olduğunu söylemektedir. Schacht'ın çalışmaları Kufe'nin gerçekte daha önemli olduğunu ve İslam'ın hukuk prensiplerinin çoğunun orada geliştiğini ve daha sonra Medine'ye geçtiğini göstermektedir.²

Kufe, birçok farklı düşüncelerin yayıldığı kozmopolit bir merkezdi. Sonuç olarak bazı hukuki kurallar ve prosedürler diğer sistemlerden alınmıştır. Roma hukuku kuralı olan "bilginlerin konsensüsü" icma olarak orada şekillenmiştir.³

1 Id.at 15, 17-19, 24-26.

2 ORIGINS, supra note 3, at 228; INTRODUCTION, supra note, 3 at 29.

3 ORIGINS, supra note 3, at 83; Joseph Schacht, The Law, in UNITY AND VARIETY IN MUSLIM CIVILIZATION 71 (G. Von Grunebaum ed. 1955) [Schacht, The Law olarak

Diğer çalışmalar, roma hukukunun fethedilmiş bölgeler yolu ile İslam hukukuna nüfuz ettiğini desteklemektedir.¹ Re'yin yerini alan alimlerin uzlaşması, ekollerin Emevi yönetim pratiğini ve yöresel geleneği yorumlayan ve reforme eden temeli olmuştur. Alimler, icma vasıtasıyla idari uygulama ile hukuku birleştiren vasıtalar. Mezheplerin doktrinel gelişmesi ilerlemeye başladı. İslam öncesi Arapların gelenekleri ve Emevi'lerin düzenlemelerinin yerini alan bu doktrinler, "mezheplerin yaşayan sünneti" adıyla üçüncü bir sünneti ortaya çıkardı.² Ülke genelinde haberleşme oldukça hızlı olduğundan metot ve doktrinler hızlıca bir ekolden diğerine geçiş yaptı.

Bu zaman periyodunda Emevi'lerin dünyevi aşırılıklarına karşı çıkan bir güçlü dini hareket ortaya çıktı. Reformistler ülkeyi Kur'an normlarıyla doldurmayı araştırdılar. Mezhepler bu hareketin bazen içinde bazen de dışında idiler. Dini reformistlerin etkisiyle mezhepler yasal problemler için Kur'an'ın emirlerine daha dikkatle başvurmaya başladılar ve bundan dolayı imparatorluğun hukukunun islamileşme süreci başlamış oldu.³

Takriben hicri 120 de İslam hukukunun gelişiminde eleştirel bir kritik keşişme oluştu: "Bir yazar ve alim için doktrin ve çalışmasını eski bir otoriteye dayandırması Irakta önemsenip edebi bir geleneğe dönüşmüştü."⁴ Böylece birkaç yıl içinde Medineliler tarafından takip edilen Kufeliler, kendi yeni doktrinlerini yanlış bir şekilde okullarındaki daha önceki fakihlere isnad ettiler. Bir müddet sonra bu süreç zaman içerisinde sahabeye ait olduğu iddia edilen doktrinleri de içine alacak şekilde daha da geçmiş zamana uzatıldı. Otorite sahabe isimlerinin zikriyle arandığında bir görüşün bizzat [Hz.]Peygambere isnad edilmesi kaçınılmazdı. Iraktaki ekoller, [Hz.]Peygamber'in sünnetinin teolojik konseptini alıp hukuk konseptine uygulayan ilk mezheplerdendir.⁵

Dindar reformcular, görüşlerini [Hz.]Peygamber'in örneklerine refere ederek görüşlerini destedi ve bu pratiğin öncüleri odular. Onların bu tekniğe istinad etmeleri kendilerine muhaddis ismini kazandırdı. Muhaddisler, metodlarını farklı mezheplerin hoş karşılanmayan hukuki doktrinlerine karşı çıkmakta kullandılar. re'y ve icmadan hoşlanmayan muhaddisler, bütün hukuk normlarını ilahi Kur'an ve peygamber uygulamalarından çıkarmak istediler. Onların dini

kısaltılacaktır] Kıyas rabbinic hegges'den alınmıştır. O da bizzat kendisi Yunan etkilerinden kaynaklanmaktadır. Foreign Elements. Supra note 3, at 14.

1 Bkz. PATRİCA CRONE, ROMAN LAW: THE ORIGINS OF THE ISLAMIC PATRONATE(1987); Theoder Ion. Roman Law and Mohammedan Jurisprudence. 6 MICH.L.REV. (1907-08)

2 INTRODUCTION, supra note, 3 at 29-30

3 Id, at 26-27, 29; ORIGINS , supra note, 3, at 191, 283.

4 Pre-Islamic Background, supra note 3 ,at43.

5 Id, at 33

düşünceleri, seküler hukukun dini açıdan reformuna yardımcı olmak için hadis uydurmaktan geri bırakmadı. Hatta muhaddisler, kendilerini mazur gösteren Peygamber sözleri geliştirdiler: (Örneğin: *sayings attributed to me which agree with the Quran go back to me, whether I actually said them or not*)¹Başlangıçta mezhepler bu taktiğe karşı çıktılar. Sonuçta muhaddisleri kopye (wound up) etmeye başladılar. İnanç sahibi olan fakihler, kendi görüşlerini destekleyen hadisleri neşrederek kendilerini savundular. Bunu yapmakla Peygamberin hadislerinin en son meşruluğunu itiraf ettiler.²

Hicri 140'da Emeviler döneminin sonunda hukukun islamileşmesi süreci önemli ölçüde tamamlandı. Eksik olan şey sonuçların sistematize edilmesi idi. Okullar(Kufe ve Medine) kendi ünlü fakihlerinin adlarını alırken diğer bölgesel ekoller ise görünümünden kayboldu. Hicri ikinci yüzyılın ikinci yarısında İmam Şafii ortaya çıktı. Hadislerin otoritesine vurgulama yaparak islam hukukunu büyük oranda sistematize etmeyi başaran kişi oldu. Hatta Ona göre "Kur'an hadislerin ışığında yorumlanmalıdır, fakat bunun tersi olmamalıdır."³ Şafinin teorisi ekollerin yaşayan geleneği şeklindeki hukuksal değeri tamamen değiştirmiştir ki, Şchacht bunu "rutless innovation-acımasız yenilik" adını vermektedir.⁴ Diğer mezhepler de hadislerin kabul edilmesi, yorumlanması ve kaynakların kabulünde farklı olmalarına rağmen onun yaklaşımını kabul ettiler. Şafî'nin talebesi olan İbn Hanbel, gerçek hukuk kurallarının belirlenmesinde [Hz.]Peygamberin sünnetine daha çok vurgu yaparak dördüncü mezhebi şekillendirdi.

Muhaddislerin başarısı, mutezilenin yenilmesiyle hukuki hasımlarına karşı tamamlanmış oldu. Bu gurup, hadislerin yerine dini bağımlılıklarını yalnızca Kur'an'a dayandırarak hadislerin otoritesine şiddetle karşı çıkmışlardı. Hatta Kur'an'la ilgili olarak onlar, onun Allah ile birlikte semavattaki şeyin aynısı olmadığını ancak ilahi vahiyli tarihsel bir döküman olduğunu iddia ettiler. Aklın, gerçeğe ulaşma da ve Allah'ın sıfatlarını anlamada meşru bir yol olduğunu düşündüler. Onların mağlubiyeti ve doktrinlerinin reddedilmesi hemen arkasından gelen islam hukukunun katılığı ile daha çok ilgilidir.⁵

Şafî ve Hanbel'den sonra şeriatin esaslarının büyük çoğunluğu oluşmuştu. İslam'ın ilk üç asrı hukukun dinamik bir gelişimine şahit olmuştur. İslam öncesi adetler, Emevi düzenlemeleri, Kur'ani emirler, yabancı etkiler, alimlerin

1 Id, at 46.

2 INTRODUCTION, supra note, 3 at 35-36

3 Id, at 47

4Id, at 48

5 Id, at 64 n. 2; Toby Lester,What is the Koran? ATLANTIC MONTHLY. January 1999, at 54.

yorumları ve uydurma hadisler, üretken karmaşık bir dönemde birbirleriyle çarpıştılar. Bu dönemin alimlerinin çoğu, müctehid idiler, yani içtihad yapabilen kimse, veya “Temel kaynaklar ışığında hukuki kuralları geliştirmede akli kullanabilen” demektir. Fakat Şafinin zamanından sonra içtihad kapısı kapandı. Bütün otoriter hükümler formüle edildi. İcma, onların sağlamlığını teyid etti. Dört mezhep, İslam hukukunun formülasyon periyodunda hayatta kalmasına ve hukuku yorumlamada farklılıkları olmasına rağmen biri diğerini eşit derece sünni kabul ederler.

Milattan sonra takriben 1000 lerde mezheplerin ötesinde hukuk geliştirmeye teşebbüs etmek, *dalalete* eşdeğer kabul edildi. Alimlere sualsiz tabi olmayı gerekli kılan taklid, içtihadın yerini aldı ve yeni hukuk düşüncesi hoş karşılanmıyordu. ¹

Mutezilenin reddi tesadufi olmayıp ictihad kapısının kapanarak taklid doktrinin hakim olmaya başladığı dönemde gerçekleşti. İslam hukukunda dinamizm eksikliği modern çağın reformistlerine kadar devam etmiştir. Hemen hemen her konuda İslam fıkına katkıya teşebbüste taklidi reddeden birkaç hukukçunun bulunmasına rağmen onlar bu işte büyük bir muhalefetle karşı karşıya kalmışlardır.

Schacht, hicri 100. yıldan sonra uydurulan birçok hadisin herhangi bir görüşü desteklemeğe araç olarak düşünüldüğünü ispat için birkaç kriter kullanır.

1. İlk İslam hukuk eserleri hemen hemen hiç hadis zikretmezler. Hatta bazı ilk yazarlar şunu ifade ettiler: “Kur’an’da temeli olmayan görüş hatalıdır.” ²

2. Hukuk ekollerinin ilk doktrinleri, daima (genelde düzmece olarak) hukukçuya ya da sahabelere ulaşır fakat [Hz.]Peygambere ulaşmaz. ³

Schacht’ın açıkladığı gibi en önemlisi “belirli bir zamanda bir hadisin mevcut olmadığını ispat etmenin en iyi yolu şayet var olsaydı mutlaka kendisinden bahsedilmesi gereken bir hukuk tartışmasında onun kullanılmamasıdır.” ⁴

Bu kritere karşı açık olan reddiye tartışanların belli bir hadisi bilememiş olabileceğidir. Ancak bu reddiye üç nedenden dolayı sınırlı bir ağırlığa sahiptir.

1. İmparatorluktaki iletişim, doktrinler veya görüşlerin bir hukuki merkezden diğerine kolay ve hızlı şekilde yayılacak kadar güzeldi.

2. Şayet gerçekten toplum, [Hz.]Peygamber’in sünnetini araştırma ile uğraşmışsa, pek çok hadisin unutulması ya da kaybolması imkan dahilinde değildir.

1 Id, at 69-70

2 ORIGINS ; Supra note, at 141

3 INTRODUCTION, supra note, 3 at 32; ORIGINS ; Supra note,3 , at 21, 29.

4 ORIGINS ; Supra note,3 , at 140.

3- Bazen bir hadis bir hakimin gözünden kaçsa bile Schacht'ın delili hala güçlüdür.

Daha önceki kararlar ve sonraki hadisler arasında yüzlerce farklılıklar vardır. Kararları veren hâkimler, en iyi bilenler ve dindar kişilerdi. Bu gibi kimselerin [Hz.]Peygamberin farklı davranışlarını sürekli olarak bilmemelerini düşünmek zordur.

Schacht'ın analizlerine göre; Müslüman bilimine göre en güvenli olan hadisler en şüpheli hadislerdir. Eğer bir hadisin birçok paralel isnadı varsa ve iyi tanınan ve saygı duyulan bir kişi tarafından rivayet edilmişse ve hala ilk olaylarda bu hadis dikkate alınmamışsa onun daha sonraki bir dönemde uydurulmuş olması inkarı zor olan bir sonuçtur.

TARTIŞMA

Joseph Schacht'ın düşünceleri/keşifleri, yüzyıllarca İslam hukuku hakkındaki en şiddetli tartışmalardan birisini doğurmuştur. Bazı müslüman ilim adamları Schacht'ın tezlerine karşı çıkarken bazıları da İslam, şeriatın ötesindedir diyerek onu haklı buldular. Batılı alimler, Schacht'ın düşüncesini daha yumuşak bir şekilde kendi alanlarındaki potalarında eritebildiler. Her iki grupta da eleştirenler olduğu gibi destekleyenler de vardı. Gerçekte oryantalistlerin batı gurubunda Schacht'a en sert tepkiler ortaya çıkmıştır.

BATILI BİLGİNLERİN REAKSİYONU

Eleştirilere, modifikasyona, ileri sürülen istisnalara rağmen hemen hemen bütün Batılı oryantalistler, Schacht'ın, hadislerin sıhhatine karşı olan delillerinin güçlü bir şekilde durduğunu kabul ederler.¹ Bu delillerin, Goldziher'in orijinal hipotezlerini te'yid ettiğine inanırlar. **MAURİCE GAUDEFRAY-DEMOMBYNES**, özellikle samimi ve açık sözlüdür. O hadislerin pek çoğunun Peygamberin maksatlarına yabancı olan yenilikleri ve yaklaşımları meşrulaştırmak için 8. yüzyılda uydurulduğunu söylemiştir. Hadislerin pekçoğunun İslam hukukunu daraltmaktan daha çok genişlettiğini kabul eder. Hadisler, Kur'an'ın bizzat kendisinden daha iyi bir kaynaktır. Zira hiçbir şey olmadan uydurulabilir. Sunnet ve onun yorumları özel prensiplerden ve davranış kurallarından ziyade kendi çıkarına kullanılan bir materyaldir.²

HERBERT LİEBİSENY, Schacht'ın bulguları, İslam hukukunun

1 Bkz. e.g., ALFRED GUILLAUME, ISLAM 98-100 (2th rev. Ed. 1956) P.HITTI, Şchacht'ı bibliyoğrafyasında not etmesine rağmen İslam Hukuku'nun klasik teorisini kabul eden bir bilim adamıdır. P.HITTI, ISLAM, Supra note, 16, at 186(1970)

2 M.GAUDDEFROY-DEMOMBYNES, supra note 26, at 61-66.

pratigine İslami olmayan hukuki formların etkileri hakkında kendi çalışmasını desteklediğini ve tamamladığını söyler. **J.N.D ANDERSON** da aynı şekilde birçok hadisin sorgulamaya gerek kalmayacak şekilde uydurma olduğunu ve Schacht ın, klasik İslam hukukunun hem idealize edildiğini hem de basitleştirildiğini gösterdiği fikrine sahiptir. Anderson'un esas ilgisi İslam hukukunun modern gelişimiyle ilgilidir. Modern bilimin, hadislerin bize geldiği şekliyle tüm hadis koleksiyonlarının sıhhati konusunda büyük şüphe bırakması şu anki amacımıza uygun değildir. O, günümüz İslamında reformist hareketlerle daha çok ilgilenir. **MAJİD KHADDURİ**, benzer bir şekilde Schacht'ın tarihsel analizine uyum sağlamada herhangi bir güçlük çekmiyor. O, Schacht'ın bu analizinin İslam hukukunun gelişme aşamasını tanımladığı şeklinde tasdik ediyor ve bunun geleneksel şeriataın içeriğine neler yapabileceği sorusunu açık bırakıyor.¹

SEYMOUR VESEY- FİTZGERALD, bizzat [Hz.] Peygamberin hukuki sünnetinin dahi şüpheden hali kalamayacağı bir oranda sorumlu hukukçular tarafından kasdi olarak hadislerin uydurulduğu fikrine katılmaktadır. Schacht'ın çalışmalarından çıkan yeni deliller, önceki alimlerin güçlü şüphelerini ispat seviyesini çıkardığını tasdik etmektedir. Fakat Fitzgerald, uydurma hadislerin arkasındaki kuralların özünün [Hz.]Peygamber'in görüşlerini yansıtmış olabileceğini ima eder. Burada dahi O, Peygamberin sert ve katı bir formuleyi amaçlamadığını öne sürer. Hadisler, yönetsel öğütün neredeyse ötesine geçmeyen hukuki teoriyi oluşturmaya teşebbüs etmiştir. Bu zat aynı zamanda müslüman hadis münekkidlerinin ciddi oranda hata yapmış olabileceğini açıklamaya çalışır. O ileri sürmektedir ki basitçe, bir kişinin isteyerek yalan söylememesi onun gerçekten doğruyu söylediği anlamına gelmez. Zaman, mesafe, hafıza, tartışma baskısı, bir şahsın şahadetini ciddi anlamda bozabilir. Bu enteresan psikolojik bir noktadır. Fakat Vessey-Fitzgered söylediği gibi sorumlu hukukçuların kasdi yalanlarını nasıl oluşturmuş olduklarını açıklamaz.² **H.A.R Gibb**, uzun bir süre araştırma yapıp yazdıktan sonra Schacht'ı reddetmeyi zor buldu. Aynı şekilde onları geleneksel sisteme uyarlamayı da zor buldu. Gibb'in analizleri, Schacht'la birleşmekten ziyade Goldziher'in önerileri

1 Onun gözden geçirilmiş eserinde- THE LAW OF THE NEAR AN MIDDLE EAST 24 (1970)- Liebesny, Anderson'un Schacht'ın bulgularını özetlediği bölüme "gerçek tarihsel gelişim" adını vermiştir. Schacht'ın katkılarını onun kullanımı için bkz.. Herbert Liebesny, Comparative Legal History, AM, J. COMP., 38, 41-43, 48(1972); ANDERSON, ISLAMIC LAW, supra note, 2, at 12, and LAW REFORM, James Anderson & Noel Coulson, The Muslim Ruler and Conrtractula Obligations, 33 N.Y.U.L. REV.917, 925 (1958). MAJID KHADDURİ , ISLAMIC JURISPRUDENCE 3-7, 37-38(1961)

2 Seymour Vesey-Fitzgerald., Nature and Sources of The Sharı'a, in LAW IN THE MIDDLE EAST 85-89 (M.Khadduri and H.Liebesny eds. 1955).

ile paralellik arz etmektedir.¹ **Gibb**, Schacht'ın THE ORIGINS OF MUHAMMEDEN JURISPRUDENCE adlı eserini 1951'de gözden geçirince, Goldziher'e şu ifadelerle destek verdi: "Müslüman hadis ve gelenek kabul edilmiş doktrin temellerine balta vurmaktır." Gözden geçirmede Gibb, Schacht'ın bulgularını doğruluğunu desteklemiş gözükmektedir. Bu kitap, İslam medeniyeti ve hukukunun gelecek çalışmalarının en azından batıda temeli olacaktır ve Schacht'ın temel yapısının basit bir şekilde ortadan kaldırılma imkânı bulunmadığını yazmıştır.² Bununla beraber Gibb'in sonradan revize edilmiş çalışmaları Schacht'ın tezinin içeriğinin tamamını kucaklamda sürekli bir şüphesini gösterir. O, İslamın ilk yüzyılı özellikle Medine müslümanları arasında [Hz.]Peygamberin yaptıklarını detaylı bir şekilde kapladığı şeklindeki klasik İslam görüşünü kabul eder.³ O, Schacht'ın [Hz.]Peygamber otoritesini özellikle hayatın dini tarafına adanmıştır teorisini açıkça eleştirir.

Hukuk, Peygamber tarafından anlatılan sosyal ve dini doktrinlerin pratik yönüdür. İlk müslümanlar için hukuki ile dini arasında fark var ya da yoktu. Kur'an'da her ikisi de yan yanadır veya birbirleriyle daha fazla iç içedir. Hadislerde de böyle idi.⁴

Schacht'tan daha yumuşak dil kullanarak Gibb, yeni felsefi ve sosyal baskılar altında İslam geliştikçe [Hz.]Peygamber figürünün sürekli yeni ideal ve fikirlere uyum sağladığını kabul eder.⁵ Dahası Gibb, isnadın hadislerin sahihliği için bir yapmacık araç olduğunu itiraf eder. Sonuçta Schacht'ın ulaştığı olduğu aynı sonuçlara ulaşmayı reddeder. Bazı Avrupa eleştirmenleri tüm sistemi daha sonraki müslüman skolastizminin sun'i olarak oluşturması nedeniyle az ya da çok radikal bir şekilde reddetmeyi tartışmışlardır. Fakat bu çok ileri gitmektir.⁶ Gibb, bunun yerine Arap kültürel geleneklerinin dini inançların özü konusundaki tartışmayı hadis araçlarına hapsettiğini ileri sürmüştür. Hadis

1 Krş.H.GIBB. MOHAMMEDANISM, supra note 7, at 57-59 with 2 I.GOLDZİHER, supra note 4, at 89-144

2Gibb, Book Review, 33.

3 H.GIBB. MOHAMMEDANISM, supra note 7, at 50

4 Id, at 61

5 Id, at 23

6 Id, at 56. Watt şunu yazdığında Gibbin değerlendirmesini tekrar ediyordu: "Geniş bakış açısıyla bazı yerlerde radikal olmasına rağmen şahtın teorisi meşru gibi görünmektedir. Watt.... Watt, şahtın eski ekollerin yaşayan geleneğini ilk müslümanların ideal pratiklerini yansıtan bir sünnet çeşidi olduğu görüşünü kabul eder. Ek olarak eski ekollerin doktrinleri peygambere ulaşan isnadların olduğu bazı hadisler tarafından çeliştiğini de kabul eder. Id, at 256-57 Fakat Watt ilk müslümanların peygamberin kararlarında arap geleneği ile Kur'an prensiplerini kaynaştırmaya çalıştığı ruhunun farkında olduğuna inanır. Id, at 65. dahası peygamber hadislerinin ilk dönem sistematik nakli olmamasına rağmen Watt anekdotların kesinlikle nakledildiğinde ısrar eder. Bu tür görüşlerin daha detayı için bkz. İnfra.

alimleri, binlerce uydurma rivayeti isnad ile temizleyebilmelerine rağmen, onlar sürekli olarak altında yatan özün bir ekranı olduğunun farkındadırlar. Sonuçta Gibb, hadislere bir uydurma olarak bakmaz, fakat inancın gerçeklerinin belgelerinin yansımaları aracı olarak görür.¹

Gibb bu analizci metoduyla Şeriatın büyük bir bölümünü, yalnızca hukukçular tarafından oluşturulmuş şekilde algılamaktan kurtarmayı ümit eder. Fakat Gibb, Schacht'ın Peygamberin hadislerinin gerçekte peygamberin ne yaptıklarının geçerli belgesel kaynağı olamayacağı şeklindeki isbatını inkâr etmez.² Sünni müslümanlar için sadece [Hz.]Peygamber'e sağlam olarak ulaşan davranışları sünnetin temeli olabilir.

Dikkatli, ciddi bir çalışmada **DAVİD S. POWERS**, Schacht'ın tezlerine bazı rezervler koyarak kabul eder. O, Schacht'ın İslam hukuku ilminin gelişimi ile pozitif İslam hukuku gelişimini net ayıramadığını ve bunu gerçekte [Hz.]Peygamber'e kadar giden bazı pozitif hukukun daha önceki bir dönemde başlamış olabileceğini ileri sürer. O, aile ve miras hukukunda Kur'an emirlerinin daha sonraki bir hukuk için daha önceki metinlerin temel teşkil edebileceği bir alanı gösterdiğine inanır.³

G.H.A JUYNBOLL, Schacht'ın tezlerini değiştirmeyi araştırdı. O, hadislerin yazılmasının peygamberin vefatından epey zaman sonra olduğu delilini kabul eder, fakat O'nun yaptıklarının bir çoğunun sahabeleri arasında hala konuşulmakta olduğunu düşünür. Bu pratiklerin nasıl oldu da hukuki bağlayıcı olduğu şeklinde görüldüğü ise başka bir sorudur. Juynboll, [Hz.]Peygamber hakkındaki bir rivayetlerle daha sonraki tartışmalarda kullanılan hadis yığınları arasında bir bağlantı kurmaz, fakat mütevazî bir şekilde onların bazılarının ilk nesil müslümanlarının ne düşündüğüne dair bir bilgi verdiğini öne sürer.⁴

Noel COULSON, Schacht'ın düşüncelerini ilk ve en ciddi eleştirendir. O, Gibb ve Vesey- Fitzgerald'ın önerilerinin Schacht'ın neticeleri ile direk olarak çeliştirerek genişletti. Böyle yaparak O, bazı batılı bilim adamlarının Schacht'ın teorilerini geniş ölçüde belgesiz ve şüpheli eleştiriler ile bıkılmış olan Schacht'ın

1 H.GIBB. MOHAMMEDANISM, supra note 7, at 56-59

2 Fakat Gibb'in kullandığı dilin bir kısmı şu zayıf inancı gösterir ki uydurma hadisler dahi belli ölçüde [Hz.]Muhammed'in gerçek öğretilerini yansıtmaktadır. Hadislerin belgesel değerini vurgularken şöyle demektedir. Hadis çalışması otantik öğretimle, Peygamber pratiği ve ilkel Medine toplumu ile ne kadar uyumlu olduğuna has değildir. Bilakis O, yaşam tarzı olarak İslamın gelişmesi ve büyümesini yansıtan bir ayna özelliğini görmekte ve daha geniş islam toplumu en doğru şekilde yansıtılmaktadır. Id, at 58.

3 DAVİD S. POWERS, STUDIES IN CHRONOLOGY, PROVENANCE AND AUTHORSHIP OF HADITH (1986)

4 Bak. G.H.A JUYNBOLL, MUSLIM TRADITION, STUDIES IN CHRONOLOGY, PROVENANCE AND AUTHORSHIP OF EARLY HADITH, (1983).

reaksiyonunu tetikledi.

COULSON'UN görüşü oryantalistler arasında Schacht'a karşı en gelişmişini temsil ettiğinden dolayı onu detaylı bir şekilde ele almak uygun olacaktır. O, başlangıçta Schacht'ın tezlerinin geniş temellerinin reddedilemez olduğunu ve [Hz.]Peygambere atfedilen hukuki emirlerin bir çoğunun uydurma olduğunu ve hukuk doktrinlerinin geriye projeksiyon sürecinin bir sonucu olduğunu kabul eder.¹ Aynı zamanda COULSON, uydurma olduğu kabul edilen rivayetlerin [Hz.] Peygamber, Medine'de iken gerçekte yürürlüğe koyduğu hukuk kurallarının özünü temsil etmiş olabileceğini öne sürer.²

Hukuki kuralın açıkça ifade edildiği yer doktrinin gelişmesinde ileri safhayı temsil eder. Veya [Hz.]Peygamber'in vefatından sonraya kadar müslüman toplumun karşılaşamayacağı problemlerle ilgili olduğu yerde yanlış olduğunu farz etmek daha doğrudur. Fakat eğer kanun Peygamber dönemindeki Medine toplumu şartlarına uyuyorsa geçici olarak sahih kabul edilmelidir.³

Genel olarak ifade edersek, hadisler Medine'de olan şeyin gerçeklerinin altını çizen yalnızca uydurulmuş bir göstergedir. Coulson, hicri ikinci yüzyılda yazıldığında yanlış olduğu ispat edilmiş olan şeyin nasıl olup da daha sonra yüzyıl önce olmuş olan bir olayın gerçek refleksiyonu olduğunu göstermek için bazı önermeler ileri sürer. Coulson, [Hz.] Peygamberin ölümü ile mezheplerin yükselişi arasındaki zamanda bazı hukuk kurallarının uygulanması gerektiğini savunur. **Aksi taktirde ilk müslüman toplumunda hukukun gelişim göstergesinde bir boşluk farz edilecektir veya daha fazla oluşturulacaktır.**⁴ Kur'an ölü bir metin değildir. [Hz.]Peygamber ve onun halefleri Kur'an'ın geleneksel Medine toplumuna önerdiği dini olduğu kadar hukuki olan problemlerle mücadele etmeliydiler. Fakat Schacht'ın boşluğu hukuki içeriği olmayan bir şey değildir. O, Kur'an'ın miras ve aile alanlarına uygulandığını, fakat hukukun diğer alanlarının ise Arap öncesi sünnetin veya daha sonra Emevi pratiğinin ve eski okulların doktrinleriyle kaplanıldığını benimser. Ayrıca toplum fethedilen insanlardan alınan hukuk formlarına da açık durumdadır. Yalnızca Kur'an'ın genel bir şekilde uygulanmasıyla hukukun islamileşmesi daha sonra olmuştur.⁵

Peygamber sünnetinin analizinde Coulson, Schacht'a alternatif bir teori

1 HISTORY, supra note, 8 at 64.

2Id, at 64-65

3 Id, at 70

4 Id, at 65. "Batıl " bizzat Kuran tarafından ilgilenilen soruları ifade etmektedir. İlk dönem yöneticiler ve otoriteler tarafından göz ardı edilmiş olamaz. Prof.Coulson to the author (June 21, 1970)

5 ORIGINS, supra note, 3 at 224

önerir. Coulson, ilk kadıların hadis bilgilerinin olmadığına dair Schacht'ın fikrine açık bir şekilde karşı çıktığını yineler. Tabii ki bu Schacht'ın bulduğu yüzlerce çelişkiye cevap olamaz. İkincisi, Coulson'a göre ilk hakimler belirli hadisleri biliyorlardı ancak daha sonraki müctehidlerin ulaştığı aynı sonuçlara ulaşmamış olabilirler. Bu hipotez daha makuldür. Fakat Schacht'ın belirlemiş olduğu benzer gerçekler hakkında önceki pratik ile daha sonraki hadis arasında oluşan çelişkileri ölçmesi zordur. Coulson, bu tartışmayı neden ortaya attığı net değildir. Schacht'ın çalışmalarını referans etmek suretiyle onlara kolaylıkla mukabele edilebilir. Aynı zamanda onlar Coulson'un ana konusu için mantiki bir gereklilik değildir. Bir müctehid özel bir hadisi bilip onu yorumlasa dahi "onunla bağlı kalmak zorunda hissetmeyebilir". Zira O, Kur'anın yorumcusu olarak [Hz.] peygamberin otoritesinin önceliğinin dikkate alınmadığı bir dönemde yaşamıştır.¹

Coulson, şunda ısrar ediyor ki; peygamberin uygulamaları bilinmiş olabilir ve yüzyıl boyunca ona zıt prensiplerle beraber bulunmuş olabilir... Daha sonra peygamberin hareketlerinin vahiy olduğu ve bağlayıcı olarak kabul ettiği zamandır ki bu kurallar daha önce buna zıt olan prensiplerin yerini almıştır. Onların eserlerinde hadislerin yanlış biyografik bilgilerle doldurulmuş olması onları sıhatten mahrum bırakması gerekmez. Hadisler bilinen fakat Peygamber prensiplerinin önceliğinin hala kabul edilmediğini göstermek için uydurulmuştur. Coulson, Schacht'ın mantığındaki boşluklar üzerine yoğunlaşır. Katıksız gerçek şudur: Bir hadisin uydurma olması demek peygambere atfedilen hükmün de uydurma olduğu anlamına gelmez. Bu iki seçenek bırakır. Ya uydurma rivayetin içindeki hüküm de yanlıştır eğer alternatif bir sahih delil yoksa. Başka delillerle çatışmadığı sürece uydurma rivayet peygamber'in gerçek görüşünü yansıtabilir. İkincisini seçerek Schacht'ın argümanlarının önemli noktalarını za'fa uğratmıştır. Schacht, Coulson'un kitabının tanıtımında onun eleştirilerine cevap verdi. Onun eleştirilerine de Coulson bir cevap verdi.² Bu kitap tanıtımında Schacht'ın sitili dönem ödevini düzelten bir profesörün yaptıkları ile karşılaştırabilir. Coulson'un kitabının düzeltilmesi gereken yerleri sayfa sayfa listeliyor. Aynı zamanda dolaylı olarak onun çalışmalarını takdir ederek "Coulson, İslam öğrencisi olarak değil modern hukuk gözüyle İslam Hukukuna baktığını" yazıyor. Coulson onu şöyle cevaplar: "Açık olan şu ki Schacht bir hukukçu olarak yazmıyor ve düşünmüyor."³

1 HISTORY, supra note 8, 68

2 Bu tartışma şu kitapta görülebilir. supra note, 3; at 396-400 and Noel Coulson, Correspondence ,3 MIDDLE EAST STUD.195 (1967) [Correspondence olarak ifade edilecektir]

3 Id, at 390, Correspondence 55, at 201 Coulson, Schacht'ın Şia mezhebi ile alakalı teorisinin bir çoğunu ciddi anlamda eleştirir. NOEL COULSON, SUCCESSION IN THE MUSLİM

Schacht'ın bilgiçliği son birkaç on yılın İslam ilmindeki büyük çalışmalarının düşüncesizce bir köşeye atılacağı korkusundan kaynaklanmaktadır. Haklı olarak inandı ki İslam alimleri onlarca yıl haksız bir şekilde Goldziheri yok saydılar. Kendi çalışmalarının sonuçlarının her zaman ciddi şekilde karşı konulamayacağı stresini yaşamıştır. O öneriyor ki Coulson, Schacht'ın metodunun sonuçlarını küçültmeye çalışıyor ve Coulson'un karşıtlık pozisyonunu hoş bir şey olarak niteliyor.¹

İncelemesinde Schacht, Coulson'un [Hz.]Peygamber'in özel yasal kurallarının izleyicileri tarafından bağlayıcılığının olmadığı teklifinin düşüncesizce olduğunu söyler. Coulson, cevabında hicretten sonra ikinci yüzyılın ortasında iyi tartışılan fakat Malik ve Ebu Hanife tarafından reddedilen hadisi örnek veriyor. Coulson bu hadisin geçersiz olduklarına inandıkları için değil bağlayıcı kabul etmedikleri için bu alimin reddettiğini ima ediyor.

Her iki şahsın arasındaki tartışmanın dönüm noktası, vasiyetleri 1/3 ile sınırlayan [Hz.]Peygamber'e atfedilen özel bir hadiste odaklanmaktadır. Hadis şunu ifade etmektedir: Bir adam ölüm döşeginde 6 kölesini azad etmiş ve emevi idarecileri bu kararı reddettiler ve sadece kura ile seçilen iki köleyi azat ettiler. Schacht şunu savunmaktadır: "Ölüm döşegindeki azat, islam hukukunda bir vasiyettir ve bu karar bütün yenilik özelliklerine sahiptir. Bundan dolayı, Emevi'lerin bu kuralı, vasiyetleri ölünün mallarının i 1/3 e sınırlayan genel islam hukuk kuralının kaynağıdır. Sonraları 6 köle rivayeti uydurma şekilde [Hz.] peygambere atfedilmiştir. Biraz zaman sonra [Hz.] peygamber ölmek üzere olan bir sahabeden vasiyetlerini 1/3 te sınırlandırması şeklindeki yeni hadis (Vakkas rivayeti) ortaya çıkmıştır."²

Buna cevap olarak Coulson, Vakkas rivayetinin doğru bir şekilde [Hz.]Peygamber'in orijinal uygulamasını yansıttığını, Emevi hükümdarların kararı sadece ölüm yatağında yapılan hibelere genişlettiğinde ısrar eder. Coulson'a göre, Emevi'lerin tavrı kanunun kaynağı değil bir uygulamasıdır. Schacht bu şekildeki bir analizi, "intikam duygusuyla doktrinleri geriye yansıtma olarak niteler ve Coulson'u da hicretin üçüncü asrındaki bir rivayetin senedini uydurma olduğu için reddeden muhaddislerden daha saf (hemen körü körüne) kabul eden olarak damgalar."³

Her iki bilim adamı da farklı argümanları yan delillerle desteklerler. Schacht vasiyetlerin 1/3 te sınırlandırılmanın, Emevi idaresinin mali politikasına faydası olduğunu ve diğer bir çok ödemelerde 1/3 i Emevilerin keyfi olarak oluşturma

FAMILY 125, 127(1971)

1 Modernizm and Traditionalism, supra note 3, at 389.

2 ORIGINS, supra note 3, 200-202. bu rivayet için bkz. note 20, supra

3 Correspondence, supra note 55, at 198; Modernizm and Traditionalism, supra note, 3, at 392.

adetinin örneği olduğunu not eder. Coulson, devlet, şayet terekeden hisse alacaksa diğer varislerin olmadığına (geniş kabile yapılarında bunun olması zayıftır) ancak bu kuraldan faydalanabileceği şeklinde cevap verir. Buna ek olarak Emevi kanunlarında 1/3 uygulaması, yalnızca özel hukukta değil fakat vergi ve kamu hukuku alanlarında uygulandığını ifade eder. Dahası Schacht, Emevi düzenlemeleri kavramı 1/3 ün kaynağını mantıkileştirir. 1/3 kuralı eğer Medine toplumunun bir parçası olsaydı (o zaman hiç bilinmiyordu) mirası geniş şekliyle ele alan Kur'an'ı Kerim'de olması gerekirdi. Fakat O, Kur'an'ın miras konusunda özellikle ansiklopedik olmadığını iddia eder ve böylece bunun [Hz.]Peygamberin çözmesi gereken problemlerden birisi olduğunu iddia eder.¹

Schacht son bir savunmada bulunur ki Coulson cevap vermemeyi tercih eder. Vakkas rivayeti, [Hz.]Ömer sonunda vasiyeti 1/10 una izin vermiştir şeklindeki kelimesi kelimesine [Hz.] Ömer'e atfedilen bir hadisle hemen hemen paraleldir. Schacht'a göre eğer raviler, [Hz.] Ömer'den [Hz.] Peygambere rivayetin kökenini tesadüfen değiştirdilerse Emevi'lerin ve ekoller için standart hale gelen pratiğin meşrulaştırılması için yeni bir versiyonda bir hadis uydurulmuş olması karşı koyulamaz bir sonuç gibi gözükmektedir.²

Coulson'un cevabı yayımlandıktan sonra Schacht tartışmaya devam etmedi. Schacht, sonra Coulson, konuyu tamamlayamadan öldüler. Schacht ve Coulson'un her ikisinin argümanlarının gelişmiş olmasına rağmen sonuç aynı idi. [Hz.]Peygambere isnad edilen rivayetlerin onun hukuki görüşlerini doğrudan yansıtmadıkları bilinmemektedir. İsnadlar, açık bir şekilde güvenilir değildirler. Güçlendirici delilleri eksiktir. Hadislerin belirlediği kuralların araçta(isnadda) kalıtsal olarak zayıflık bulunmasına rağmen geçerliliğinin farz edilip edilemeyeceği mantıksal çıkarımlar temelinde kararlaştırılmalıdır.

Schachtla olan tartışma Coulson'a itirazlarını ortaya koymaya yardımcı oldu. O, aynı zamanda şayet rivayet yanlış ise onun ifade ettiği hükümde yanlıştır doğal çıkarımını kabul etmeyi reddetti. Coulson'un alternatifinde ciddi problemler vardır. Onun geçerlilik düşüncesi birçok problem içermektedir. İlk olarak muhaddisler motifinin sıkıcı konusu yer almaktadır. Onların gereksiz çabaları imparatorluğun seküler yasalarını mukaddes yapmaktır. Mücadele tüm İslam coğrafyasına politik yasal ve teolojik olarak kaplamıştır. Muhaddis için hedef eski okullara ve emevi uygulamalarına karşı olan mücadeleyi kazanmaktır. Onların ayrılış noktası düşmanca idi; hadis uydurmak onların silahı idi. Onların yalnızca dinleyenlere nasihat eden Peygamberin örneklerini hatırlamayı

1 INTRODUCTION, supra note, 3, at 24; Modernizm and Traditionalizm, supra note 3, at 393-94; Correspondence, supra note 55, at 198-200.

2 Modernizm and Traditionalizm, supra note, 3, at 395.

amaçladığı söylenemez. Doktrinlerin olduğu kadar peygamberin hadislerinin oluşturulmasında muhaddislerin, Emevi imparatorluğundan nefretleri etkilemiş olabilir. Hadislerin geçersizliği bizzat uydurma hadislerin engellemesi teşebbüsünde ortaya çıktı.

Artan sahte rivayetlerle mücadele için dürüst kişinin en basit araçlarla araştırması aynı zamanda literatür tarihinde kayda değer bir fenomendir. İyi niyetle, uydurmalar yeni uydurmalarla yani yeni sokulan hadisler ve meşru olmaya hadislerin bizzat [Hz.]Peygamberin ağzından güçlü kelimelerle eleştirilmesi ile engellenmiştir.¹

İhtiyaç ne olursa olsun dindarlar, ikna etmek için hadis uydurdular. Şayet muhaddisler hemen hemen tüm görüşlerini savunmak için isnad veya hikayeleri uydurmadan geri durmadılarsa, onların argümanlarının ana noktasının [Hz.]Peygamberin görüşlerini yansıttığı iddiası en azından yeni bir delil bulununcaya kadar şüphelidir.²

Dahası Muhaddisler, sahneye çıktıklarında hukuktaki otorite kavramı eski okullar tarafından temsil edilir şekilde hukuki idi. Mezhebin bazı kurallarının tartışmasında, muhaddisler mezheplerin yanlış olarak doktrinlerini atfettikleri otoritelere karşı daha üstün bir otorite bulmak zorunda idiler. Hukuksal tartışma konteksini dikkate alarak, muhaddislerin, Peygamberin ne yaptığının gerçekten hatırladıkları için değil aksine eski ekolleri yenmek için kendi kurallarının yazarlarını peygamber olarak göstermeleri daha büyük bir ihtimaldir. Muhtemelen o bir kalem kaymasıdır. Coulson kendisi Schacht'ın hukuki doktrinlerin geriye döndürmesini kabul eder, fakat biyografik datanın geriye projeksiyonunu kabul etmez.³

Coulson, şunu da önerir ki şayet esas olarak bir rivayet, [Hz.]Peygamber zamanındaki Medine uygulamasıyla uyuyorsa aksine bir delil olmadıkça kabul edilmelidir. Bir çok hukuk kuralının yerini alması kadar onları desteklemesini istenen hadislerin Medine pratiği ile uygun olduğu da bir gerçek olarak durmaktadır. [Hz.]Peygamber'in toplumunun pratiği ile uyduğu spekülasyonu hadisleri uydurulmuş olduğu zamanki alternatif kurallardan hatta biri diğerine

1 Goldziher, Supra note 4, at 126-127

2 12. yüzyıl İslam tarihçisi İbn Haldun'un söylediği gibi hadisin yanlış ifadeleri içerisinde doğal olarak barındırmasından dolayı düşünce ekolleri ve bazı görüşlere bağlantıyı da dikkat ederek onları üreten nedenleri incelememiz gerekir. Eğer bir kişinin zihni bir hadisi kabul etmede önyargısız ise onu çok dikkatlice inceleyebilir ve böylece doğru ile uydurmayı ayırabilir. Eğer o bir görüşe veya mezhebe bağlanma ile zihnini doldurmuşsa o görüşü destekleyen hadisi hemen kabul eder. Bu bağlanma ve eğilim onun yargılamasını gölgeler. Böylece o işittiklerini kritize ve incelemeye tabi tutamaz. Yanlış olan bir şeyi hemen kabul eder ve diğerlerine aktarır.

3 HISTORY, supra note 8, at 64.

karşı sirkülasyonda bulunan hadislerden ayırlamaz. Peygamberin isminin bir uygulamaya eklenmesi ekstra bir güç katmadığı bir gerçektir. Elbette eğer muhaddislerin kuralları ekollar veya Emeviler tarafından uydurulmuş olduğu isbat edilmiş kuralların yerini almış olsaydı o zaman bu zıtlık bir anlam ifade ederdi. Fakat böyle bir farklılaşma pek çok örnekte zordur. Mirası 1/10 sınırlamak Medine pratiği ile ne kadar uyumlu ise 1/3 kuralı da o kadar uygundur. 1/3 e taraftar olanlar (orijin olarak nereden gelirse gelsin önemli değil) kuralın yazarını Peygamber yapmak için bir hadisi genişletip diğerini tahrif ettiler. Şayet bir kurala peygamber'in ismini eklemek geçerlilik kazandırmıyorsa ve uygulamada olan pratik ile onun tartışmalı alternatifi Medine pratiği ile uyumlaştırabiliyorsa Coulsonun geçerlilik faraziyenin bir mantıksal temeli yoktur. Aksi halde kendi görüşünü savunmak için bir hadise Peygamberin ismini eklemekte hangi gurup öncelikli davranırsa ona geçerlilik faraziyesinin verildiğini söylemekten başka bir pozisyonumuz yoktur.

Üçüncüsü, şayet muhaddisler, mezhepler ve Emevilerle mücadelesinde Peygamber hakkındaki hikâyelerin yanlışlığını söylüyorlarsa buna rağmen [Hz.]Peygamberin gerçekte hukuk kuralı olarak oluşturduğu şeyin doğru olan görüşe onların sahip olduğunu hangi temelde farz edeceğiz. Peygamber'in gerçek hukuki kural ile hatırlanan kuralı farklı olabilmektedir. Her ikisi de Medine pratiği ile uyumlu olabilir. Bu Coulson'un teorisinde kritik bağlantı noktasıdır. Coulson peygamberin davranışları bilindiğini ve sözlü olarak rivayet edildiğini önerir. Bu bağlantı Arap kabile kültürünün bir parçası olan sözlü rivayet dikkate alındığında kayda değerdir. Bu düşünceyi kabul edersek Arapların kavli olarak rivayette neleri seçmiş olacakları sorusu gelir. Şayet Kur'an'ın şekillendirdiği mevcut sünnetin temelleri konusunda hakem olarak [Hz.] Muhammed kararlar vermişse onun kararlarını rivayet etmek veya hatırlamakta çok zayıf bir neden vardır. Zira Coulson'un ısrar ettiği gibi [Hz.]Peygamber'in kuralları ne sahabeler ne de halifeler tarafından yüzyıl boyunca bağlayıcı olarak görülmemiştir. [Hz.] Peygamber'in hareketlerini hatırlamak Araplar için önemli olmuş olduğunu farz etsek dahi, O'nun pratiklerinn hukuksal kurallardan daha doğru bir şekilde hatırlanmış olması uzak bir ihtimaldir: Hikâye hukuksa formuleden daha fazla. Fakat Coulson, hadislerin bunun tam tersini temsil ettiğini söylemektedir. Datanın uydurulması hatırlanan hukuk kuralını göstermek içindir.

Son olarak Coulson'un formülasyonunda İslam hukuku için önemli noktalar vardır. Birisi şüphelenebilir ki, Coulson islam hukuk külliyyatının ciddi anlamda altının oyulmasını engellemek için Schacht'a karşı istisnasını öne sürmüş olabilir. Fakat ciddi müslümanların hassasiyetini Coulson'un görüş açısının yatıştırması muhtemel değildir. Birinci olarak Coulson öneriyor ki, peygamberin hareketlerinin dolaylı olarak vahiy kabul edilmesi hicri ikinci asrın bir zamanına

kadar olmamıştı. Gerçekte İslam ilahiyatının bu temel yönünü daha sonraki bir icad olarak nitelendirir. İkinci olarak onun çözümü şeriatın kaynakları için güçlü bir temel araştıran müslümanlar için daha fazla şaşırtıcıdır. Şayet sahih rivayetlerin isnad kriterini geçersiz olduğunu öğrenirsek binlerce reddedilen rivayetlere ve kabul edilen hadislerle çatışan hadislere ne yapacağız. Goldziher'in yazdığı şekilde İslamda her eğilim ve her karşıt düşünce akımı ifadesini hadis formları içinde bulur. Ve bu açıdan zıt düşünceler arasında hangi alanda olursa olsun bir fark yoktur.¹ Medine pratiği ile uyuşan bir çok kabul edilmiş hadis gibi reddedilen çok fazla olmasa da bir çok hadis Medine pratiği ile uyuşmaktadır.

Şayet Coulson makbul rivayetlerin güvenilirliğini farz etse çok fazla reddedilmiş hadisleri de aynı faraziye vermesi gerekir. Çünkü isnadların zıt hadisleri ayırmada bir temel sağlamadığından ve birbirleriyle çelişen hadislerin Medine pratiği ile uyuştuğundan bizim şu sonuca gitmemiz kaçınılmazdır. Şu anki şekliyle Coulson'un çözümü kabul edilen hadislere olup diğerlerine olmayan geçerlilik faraziyesi veren bir temel sağlamamaktadır. Formüle açık değildir.

1 Goldziher, supra note 4, at 126.

